

RECENZÍÓ

BÁRÁNY ATTILA: BRITEK, ANGOLSZÁSZOK, VIKINGEK. ÉSZAK-NYUGAT-EURÓPA A KORAI KÖZÉPKOR SZÁZADAIBAN. ATTRAKTOR KIADÓ, MÁRIABESENYŐ-GÖDÖLLŐ. 2008.

Az európai kora középkor talán egyik legizgalmasabb kérdésével foglalkozik Bárány Attila a *Britek, angolszászok, vikingek* című könyvében. Egy az újkorban nagyhatalommá váló, s napjainkban is jelentős politikai befolyással bíró állam történelmét, kialakulását mutatja be, valamint a rájuk nagy hatást gyakorló északi népeket, a vikingeket. A könyv ismerteti a korabeli városok kialakulásának történetét is. A vizsgált folyamatok hátterét első megközelítésben gazdasági szempontból tárgyalja, majd ezen fejtegetéseket vezet át politikatörténeti elemzésekbe.

Az ismertett kötet felépítését tekintve jól strukturált, minden területen átfogó kép kialakítására törekvő munkaként jellemezhető. A szerző fejezetekre bontja művét, kiemelve a nagyobb történelmi korok eseményeit, melyeken belül további alfejezetekben taglalja ezen események legvitatottabb kérdéseit. Igyekszik tisztázni az általa félreértettnek vélt megállapításokat. Érvelése jól követhető, érvrendszere megalapozott forráselemzésre támaszkodik. Célja, „bestopponni a történelem vásznát”, azaz az olyan, eddig csak sejthető tényekkel is megismertetni az olvasóközönséget, amelyeknek a kutatás korábban kevés figyelmet szentelt.

A hitelesség eszközeként korabeli forrásokat használ (*Gildas, Angolszász Krónika* stb.). A *Britek* című részben ezeken a műveken keresztül vizsgálja az angol történetírás legfőbb problémakörét, a kontinuitás kérdését. Bárány egyértelműen állást foglal a vitában. Más történészekkel ellentétben nem fogadja el a kontinuitás elméletét. Elképzelését a korabeli (Kr. u. V. századi) angolszász gazdasággal magyarázza, amely nem őrizte meg a romanizálódás emlékét. A kontinuitás sem a politikában, sem a gazdaságban nem mutatható ki a rómaiak kivonulása után. Az oligarchák önálló kereskedelem kialakítását tűzték ki célul, amely megbontotta az addigi egységet és új korszakot teremtett. A műben megfigyelhető a szerzőnek a számos korábbi megállapítással szemben képviselt kritikai megközelítése, amely alapján véve szükséges egy történész számára ahhoz, hogy folyamatos és megalapozott kérdésfeltevés által újabb és újabb ismereteket hozzon napvilágra. Sőt előfordulhat, hogy ezek az új információk az általánosan „beágyazódott” történeti tudatot is módosítják. Példa-

ként hozható Bárány kötetéből az *Elveszett századok: Arthur király és kora (407-597)* című fejezet, amelyben a legendás angol királyt, Arthurt mutatja be. Miszticizmusnak nevezi az idők során Arthur személye körül kialakult kultuszt. Ez a fejezet kiválóan megmutatja, hogy Bárány művét milyen történetírói szemléletmód jellemzi. A kötet egy történeti hitelességen alapuló munka, melynek célja a nagyközönség történelmi vitáit, félreértéseit és tévhiteit tisztázni. Az Arthur-történet során ez a fajta tévhit-eloszlátás kiábrándultságot okozhat egy olyan „laikus olvasó” számára, akinek eddigi történelmi ismeretei csupán Arthur király hősiességéig, legendás személyéig terjedtek. A szerző szerint ezek mítoszok, nem valós tények. A leghíresebb V. századi angol uralkodóról ugyanis kiderül, hogy nem is volt király, hanem valamiféle hadúr (*dux bellorum*). Már ez a kijelentés is egyfajta meglepődést válthat ki a témában kevésbé járatos olvasóközönség körében. A mű további megállapításai is egy-egy tény feltárása kapcsán hasonló jellegű csalódottság-érzést okozhatnak. Többek között ebben fedezhetjük fel a mű szakmai értékét, amely a történelmi illúziók eloszlátása során mutatkozik meg.

Részletesség és pontosság jellemzi az *Angolszászok* című tartalmi egységet, amelyben a szerző a VI–VIII. századi angolszász társadalmi berendezkedést és a társadalmi rétegeket mutatja be. A *heptarchia*, azaz az egység hiányát teremtő, kisebb államcskára tagolt hatalom felépítését ábrázolja, valamint a kor legfontosabb kérdését, a keresztény egyházszerkezet kialakulását. Az egyház nagyfokú politikai befolyását hangsúlyozza a középkori Angliában. Bárány elismeri azt a más történetírók által is elfogadott tényt, miszerint a wessexi király, Nagy Alfréd (871–899) katonai reformjaival egységes államot alakított ki, amely csak így volt képes a keresztény erővel összefogni, s útját állni a dán hódításnak.

A szerző a komparatív történetírás módszerét alkalmazva Nagy Alfréd korát és tevékenységét Nagy Károly birodalmával hasonlítja össze. Kitér Nagy Károly nagyfokú műveltségére, tájékozottságára, mindezt a nagy uralkodói eszmény ábrázolására használja fel. Nagy Alfréd információszerző tevékenységének (északi utazók, Wulfstan és Ottokar

által értesült az északi népekről, a vikingekről) célja, az időbeli felkészülés, az erős királyság megeremlése. Az angolszász uralkodó számára ez a kutatás inkább élet-halál kérdése volt, mintsem a Bárány által említett műveltség fejlesztése.

Hasonló megközelítésmód, hasonló „elfogultság” jellemzi a következő részt is, amelyben a Nagy Alfrédot követő Edgár király uralkodását tekinti át a szerző. Jól követhető kronologikus sorrendben halad a történeti lényeg könnyebb áttekinthetőségének érdekében. E fejezet célja, hogy bemutassa azt, hogy Anglia földrajzi elszigeteltsége ellenére már a középkorban is központi szereppel bírt. A szerző be akarja bizonyítani, hogy Anglia a viking hadjáratok kezdetén középkori fénykorát élte. Kitér az ország pezsgő kereskedelmére, melyet a régészek által feltárt korabeli pénzermékkal igazol. A sokféle, különböző értékből vert érmék az akkori gazdagságról adnak tanúbizonyságot. Bárány legtöbb kijelentéseit gyakran igazolja régészeti feltárások eredményeivel. Példaként említhető, hogy az angolok kereskedelmi útvonalait és a frankokkal fenntartott kapcsolatát is ezen történeti segédtudomány eredményeire támaszkodva vizsgálja. Ebbe a gondolatsorba fűzi bele a kereszténység kiemelkedő szerepét is, amelyet az egész műben folyamatosan hangsúlyoz. A mai Franciaország területén (Szajna-part) talált leletek kapcsán világít rá egy-két földrajzilag fontos tényre. Többek között arra, hogy a viking útvonalakon Angliába áramló ornamentális díszítésű tárgyak keresztény jegyekkel kiegészülve frank területeken is megjelentek, tehát egyszerre két tény is igazol; a viking és a keresztény hatást az angolszászokra, valamint az északi népekkel és a frankokkal fenntartott kereskedelmi kapcsolatot.

Az utolsó nagyobb tartalmi egységben a szerző a vikingekkel foglalkozik. Bemutatja sajátos világukat, életüket, gazdaságukat, valamint kirajzásukat és annak okait. Ismét meglepődést vált ki az olvasóból a vallási kultúra leírása során. A vallási kettősségre hívja fel a figyelmet. Hitükben jelen volt Krisztus személye, illetve emellett saját mitikus démonjaik és szörnyeik is. Kitér a kettősség problémáira, miszerint az északi népek nem minden társadalmi rétege akarta elfogadni a kereszténység tanát, pedig sokkal egyszerűbb elvei, szertartása mindinkább vonzotta legtöbbjüket, s természetesen az egyenlőség elve tökéletesen beleillett saját kultúrájukba. A szerző vitatkozó, állandó „ellentét-kereső” szemlélete érdekes, eddig jelentéktelennek tűnő dolgokra, tényekre hívja fel a figyelmet.

Bárány Attila könyve tehát nemcsak címben szereplő népek történelmét írja le, nem csupán már létező elméleteket mutat be, hanem vitatkozik ezekkel, s állásfoglalásait kézzel fogható bizonyítékokkal támasztja alá. Kis képzavarral élve az érme mindkét oldalát bemutatja, s csak ezek után vonja le következtetéseit, s alkot véleményt, melyet átgondolt érvrendszerrel támaszt alá. Munkája nem csupán tudományos

alkotás, hanem kiváló anyag azok számára is, akik e kor történelmének részleteit még inkább el szeretnék sajátítani.

Veres Enikő
Egyetemi hallgató
ME BTK Történelem szak BA
3515 Miskolc-Egyetemváros